

Hoe normaal ben je
zelf?

Openheid om te
luisteren

Naasteliefde = Trouw

Psyche en geloof

Wegwijs

4 **Breekbaar** | Tonnis Groenveld

Bijbelstudie Groenveld gaat in op de vraag of psychische moeite en geloof, een lastige combinatie is of niet? Na de zondeval is de verhouding tot God verstoord. Mensen brengen elkaar en zichzelf aan het twijfelen: waarom gebeurt er zoveel ellende in mijn leven? Maar God laat de mens niet aan zichzelf over. Jezus maakt alle dingen nieuw, nu nog voorlopig, straks definitief.

8 **Verbonden** | Tonnis Groenveld

Uitwerking Welke troost heb je jezelf en anderen in psychische nood te bieden? Is het een straf van God? Nee, God werkt aan zijn plannen. Het lijden is onderdeel van het lijden van de schepping in barensnood. God komt tot zijn doel. Van ons vraagt het naastenliefde en nederigheid. Jezus was met ontferming bewogen over mensen in nood. Hij kan met onze zwakheden meevoelen.

12 **Geloof en psyche** | Frits Tromp

Interview Loonstra stelt dat lijden in de wereld is gekomen door de keuzes van de mens. Satan is er op uit om de schepping van God te ontregelen onder andere door psychische moeiten. God loopt niet met een boog om ons lijden heen, maar wil ons er van verlossen. Als buitenstaander kun je de psychische moeiten niet oplossen, maar je kunt wel om mensen heen staan met trouw en aandacht.

16 **Voor Christus en de kerk** | Huib Noordzij

En zó voort Het onderwijs kreeg na de Reformatie de nodige aandacht. Er bleek een groot tekort aan goed opgeleide voorgangers. In 1575 kreeg Leiden als eerste stad een universiteit. Tien jaar later opende de Friese academie in Franeker haar deuren. Het theologisch onderwijs was een primaire doelstelling. Kennisoverdracht was de belangrijkste taak van een hoogleraar. Studenten moesten goed zijn in de dogmatiek en homiletiek en vaardig kunnen debatteren.

Verder

Bloem in Gods tuin	11
Met luide Trom(p) Freddie Mercury	15
Verbeelding verwoord Zoals een hert verlangt	18
Al wat ademt Geloof, psyche en duif	20
Boeken	21
In Zicht Daar werd wat groots verricht	24
Op de klank af Gaan voor goud!	26
In het volgende nummer	27

Dan zal de vrede van God, die alle verstand te boven gaat, uw hart en gedachten in Christus Jezus bewaren

Filippenzen 4:7

Geloof en psyche

Een veelbesproken en bestudeerd thema! In de tijd dat ik manager bij Eleos GGZ was, werden hier regelmatig lezingen over gegeven. Uiteraard meest vanuit de psychiatrie gezien, waarbij de vraag vaak naar voren kwam of geloof de geest ziek kan maken! De meest interessante discussies ontstonden hierdoor. Boeiend en leerzaam!

Maar er zit zo veel meer in dit onderwerp. Absoluut de moeite waard om hierover te lezen in onder andere deze *WegWijs* en om er vervolgens over na te denken!

Zelf was ik tevens nieuwsgierig welke uitleg over beide woorden te vinden zou zijn. Ik heb gegoogeld:

Geloof = a. Vertrouwen in het bestaan van een god, bijvoorbeeld: het christelijke geloof bestaat al vele eeuwen, b. De overtuiging dat je denkt dat het waar is, bijvoorbeeld: zijn geloof in de vooruitgang is ontroerend of c. Ergens geloof aan hechten (denken dat het waar is).

Psyche = a. Onze geest, bestaande uit ons bewustzijn, ons geheugen, onze gevoelens, onze verlangens, onze gedragingen en onze persoonlijkheid in al haar bewuste én onbewuste facetten.

b. Afhankelijk van de context kan met psyche ook de (niet-stoffelijke) ziel worden bedoeld.

Wanneer ik nu alle bovenstaande ingrediënten samenvat kom ik tot een opmerking, die geschreven werd als samenvatting van het boek "Durf te denken". Een boek dat geschreven is als onderdeel van de cursus voor christen-studenten door Roel Kuiper, Robert van Putten en Maarten Vogelaar. (Zie pag. 14)

"Het geloof daagt christenen uit om met een andere blik naar de wereld te kijken. Met geloven houdt het denken niet op. Sterker nog: het geloof scherpt het denken en geeft er richting aan!"

Trudy van der Boom-Los, één van de twee voorzitters van de Bijbelstudiebond

Het geloof daagt christenen uit

Breekbaar

*"Ik durf niet naar de kerk.
Want dan moet je dankbaar
en vol geloof zijn. Maar dat ben ik niet.
Eigenlijk ben ik boos op God, maar dat
mag toch niet? Ik snap het niet: God
is liefde, maar voor mij niet. Ach, geen
wonder, ik ben ook te slecht voor Hem.
Ik durf niet naar de kerk. Alle mensen
kijken naar mij en veroordelen mij.
Kijk ze eens lachen! Dat doen ze
vast om mij.*

Oh ja, eerst hebben mensen begrip omdat ik ziek ben. Maar al snel is de vraag: Gaat het al wat beter? En als ik nee zeg, stuit dat vaak op onbegrip. Je moet vertrouwen op de Heer, zeggen ze. En vervolgens hoor ik niets meer van ze. Ik ben eenzaam. Aan de ene kant wil ik graag contact met mensen, aan de andere kant wil ik met rust gelaten worden - ik heb genoeg aan mezelf. Tja, wat moeten die andere mensen ook met mij! Ik ben verward: hoe krijg ik mijn gedachten op een rijtje? Ik zit met mezelf in de knoop. En mijn lichaam laat het ook al afweten. Ben ik dan een hopeloos geval?"

Psychische moeite en geloof - een lastige combinatie, of toch niet?
Maakt *God* het ons moeilijk, of maken *wij* het onszelf en elkaar moeilijk?

Brek

De wereld zou een veilige plek moeten zijn. Als je ziet dat God alles goed gemaakt heeft. Bij Hem mag je thuis zijn: "In vrede leg ik mij neer en meteen slaap ik in, want u, HEER, laat mij wonen in een vertrouwd en veilig huis" (Ps. 4:9). Maar de duivel is er ook nog. De duivel is alles wat God niet is. Hij is gespecialiseerd in leugen en dood (Joh. 8:44). Hij weet de mens te verleiden tot zonde. En zonde betekent een breuk met God, de God van leven en liefde. De vrede komt onder druk te staan. Slapeloosheid komt: "U laat me mijn ogen niet sluiten, van onrust vind ik geen woorden..." (Ps. 77:5). Je kunt de slaap niet vatten, door zorgen of moeiten, door pijn of door trauma's. Of omdat de vijand je elk moment kan overvallen. En die vijand kan zelfs je

Jeremia

Jeremia wordt wel de getraumatiseerde profeet genoemd. Zijn boodschap bestaat uit oordeelsaankondiging - en hij maakt Gods oordeel mee: de verwoesting van Jeruzalem en de ballingschap. Hij wordt bespot en gevangengezet om zijn boodschap. Hij wil het niet meer, hij vervloekt zelfs zijn geboortedag maar Gods Woord is hem te sterk; lees zijn gebed maar in Jeremia 20. Opvallend: God laat hem uitpraten en zegt dan: nu weer aan het werk (21:1). Maar Jeremia is ook de profeet van Gods troost, God belooft een nieuw begin: "Ik zal hun lot ten goede keren", het nieuwe verbond komt (Jer. 31:31): "Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk."

eigen vader zijn, die zijn handen niet thuis houdt. Het leven komt onder druk te staan door de dood en zijn voorboden: ziekte, handicap, aftakeling. Stof ben je, tot stof keer je terug. We worden niet alleen door ziekte en rampen bedreigd maar ook door elkaar. Mensen zijn er goed in om het leven van zichzelf of een ander woest en doods te maken. Na de zondeval komt Kaïn: een geschiedenis van jaloesheid, boosheid en haat die uitloopt op moord. Waar de verhouding tot God verstoord is, komt de verhouding tussen mensen onder druk te staan. En brengen mensen elkaar en zichzelf aan het twijfelen: wie ben ik, waarom gebeurt er zoveel ellende in mijn leven, waar is God?

Liefde

Het goede nieuws is: God is liefde. Hij schiep mensen naar zijn beeld, om met Hem te leven in liefde. Om Hem te dienen en te loven. Toen Hij begon aan de schepping, was de aarde nog woest en doods, en de Geest van God zweefde over het water (Gen. 1:2). In zes dagen

maakte hij de wereld klaar voor bewoning door de mens: een vertrouwd en veilig huis (Ps. 4). Vrede (sjaloom) is veiligheid, maar ook welzijn: het goede leven. Bij God mag je thuis zijn: vertrouwd, je mag jezelf zijn (zonder schaamte), in liefde.

Hoop

God laat de mens niet aan zichzelf over. Na de zondeval belooft Hij al redding en herstel. De schepping die zucht en aan zinloosheid onderworpen is (Rom. 8). Maar er is hoop. God maakt telkens een nieuwe start met de mensen, als hun leven vastloopt in zonde en ondergang. Hij zegent de mensen bij de schepping, Hij komt opnieuw met zegen na de zondvloed, Hij zegent Abraham, en die zegen zal voor alle volken zijn - door de Redder die komen zal (Gal. 3:14). Naar die Redder keek Gods volk uit, naar de Vrededorst - iemand die net als wij weet wat het is om (lichamelijk en psychisch) te lijden. "Hij werd veracht, door mensen gemeden, hij was een man die het lijden kende en met ziekte vertrouwd

was, een man die zijn gelaat voor ons verborg, veracht, door ons verguisd en geminacht. Maar hij was het die onze ziekten droeg, die ons lijden op zich nam” (Jes. 53:3-4).

Gezalfde

Toen kwam Jezus. Gods Zoon, in wie het leven is, en door wie de wereld geschapen is (Joh. 1: 3-4). De Schepper kwam als een kwetsbaar mensenkind onder ons wonen. Maar met een geweldig programma. De Geest die over het water zweefde, die leven geeft, was op Hem. Jezus maakt het aan de mensen bekend in de synagoge van Nazareth, als Hij daar voorgaat in de synagoge. Hij leest Jesaja 61:

“De Geest van de Heer rust op mij, want hij heeft mij gezalfd.

Om aan armen het goede nieuws te brengen heeft hij mij gezonden; om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun zicht;

om onderdrukten hun vrijheid te geven, om een genadejaar van de Heer uit te roepen.” En samengevat luidt zijn preek: vandaag gaat dit in vervulling (Luc. 4:18-21).

de Vredevorst - iemand die net als wij weet wat het is om (lichamelijk en psychisch) te lijden

Jezus komt met troost en redding voor zieke en kwetsbare mensen, mensen die zichzelf niet kunnen redden. Niet alleen met woorden, Hij doet het (vers 40-41): “Toen de zon was ondergegaan, brachten de mensen al hun zieken naar hem toe, aan welke kwaal ze ook leden. Hij legde hun een voor een de hand op en genas hen. Hij dreef ook veel demonen uit, die schreeuwden: ‘Jij bent de Zoon van God!’”

De duivel moet met zijn trawanten wijken voor de Zoon van God, ziekten (welke kwaal ook!) zijn niet tegen Hem bestand, zelfs doden wekt Hij op. De impact gaat verder: mensen worden niet alleen van hun ziekte

genezen, maar ook uit hun sociaal isolement: mensen die gemeden worden omdat ze onrein zijn worden weer in de gemeenschap opgenomen: de bloedvloeiende vrouw, bezetenen, melaatsen, tollenaars. Mensen die veroordeeld waren tot bedelen worden weer volwaardig lid van de samenleving (blinden, doofstommen).

Nieuw

Jezus maakt alle dingen nieuw: nu nog voorlopig: de schepping zucht nog; straks definitief: Hij zal alle tranen afwissen, en de dood is verdwenen. Het is bijna niet te geloven: “Ik ben ervan overtuigd dat het lijden van deze tijd in geen verhouding staat tot de luister die ons in de toekomst zal worden geopenbaard” (Rom. 8:18).

Literatuur

- Hanneke Schaap-Jonker (red) *Breekbaar verbonden. Hechttingsproblemen en geloofsvertrouwen*, Boekencentrum Utrecht 2017 ISBN 978023971634
- *Oorzaken van psychische klachten*; 5 artikelen in *De Waarheidsvriend* 2017 (over angst voor God, eenzaamheid, depressie, gevoel van zinloosheid en schuldgevoel) te downloaden op <https://www.kicg.nl/activiteiten/publicaties>.

Samenvatting

God heeft alles goed gemaakt. De wereld zou een veilige plek moeten zijn. Maar de zonde betekent een breuk met God en het leven komt onder druk te staan. We worden door ziekte en rampen bedreigd, maar ook door elkaar. Waar de verhouding tot God verstoord is, komt ook de verhouding tussen mensen onder druk te staan. Maar er is hoop. God maakt telkens een nieuwe start met de mensen, als hun leven vastloopt in zonde. Uiteindelijk kwam Jezus, Gods Zoon met troost en redding voor zieke en kwetsbare mensen. Hij haalt hen zelfs uit hun sociaal isolement.

.....

Ds. T. G. Groenveld is emeritus-predikant te Drachten

HOOFD

- Als God verdwijnt uit onze maatschappij, wat wordt dan het ijkpunt voor ons handelen? Is er dan nog sprake van goed en kwaad?
- Noem een reden waarom lijden niet negatief hoeft te zijn. Kan geloven zonder lijden?
- Wanneer er lijden in je leven plaats vindt, komt dit voort uit je eigen onvermogen/zonde?
- Kun je zeggen dat depressiviteit een ziekte is die het geloofsleven beïnvloed?
- Mag je troost die aangeboden wordt, weigeren? Zoals Jakob dat deed, zie Genesis 37: 35.

HART

- Mag je spreken van een absolute waarheid wanneer je het over de bijbelse ideologieën hebt? En hoe past vraag en antwoord 21 van de Heidelbergse Catechismus hierin?
- Kun je stellen dat wanneer er getwijfeld gaat worden aan de absolute waarheid van de Bijbel het lijden in de wereld toe gaat nemen? Lees Lucas 4: 40, is dit een vooruitblik van wat ons te wachten staat?
- Waar word jij meer door getroost Romeinen 8: 28 of Psalm 88, en waarom? Doet het jou wat dat dit alleen een troost is voor hen die God liefhebben? Wat zijn de gevolgen voor de niet-gelovenden?
- Noem drie bijbelse figuren die zich kwetsbaar opstelden en geef aan wat het resultaat was. (Oude Testament)
- Is het noodzakelijk om ons kwetsbaar op te stellen naar geloofsgenoten, vraagt God dat van ons? Of is het voldoende dat God hiervan op de hoogte is?

HANDEN

- Waaruit bestaat jouw wapenrusting? Wat als je niet in staat bent om deze te gebruiken?
- Wanneer je echt geluk zoekt, moet je je kwetsbaar opstellen zie de Bergrede in Matteüs. Heb je dat weleens ervaren; geluk vinden in je kwetsbaarheid?
- Een troost die christenen vaak aanbieden is; God doet alles meewerken ten goede. Wanneer doet God dat, is dat 'altijd' nú, in dit leven? Lees ook Job 19: 25.
- Lees Genesis 24: 67, Lucas 7: 12, Job 21: 2 en beschrijf de manieren van troost die hier beschreven worden. Zet daarnaast hoe God troost; Psalm 86: 17, Jesaja 40: 1, Lucas 13: 34.

STELLING

- God troost. Niet altijd!
- Geloof in Gods troost; een vlucht uit de realiteit.
- Geloven in de kwetsbaarheid van de mens; geloven in de mooiste waarheid die bestaat!

Verbonden

"Ik ben bang. Bang voor wat komen gaat. Ik zou willen wegkruipen in bed, met de dekens over mijn hoofd...Bang voor andere mensen. Ik zou me willen verstoppen, maar waar? Ze weten me toch wel te vinden en te raken. En dan zeggen ze toch dat ik anders moet zijn, dat ik geen reden heb om te klagen (doe ik dat dan?); dat het allemaal aan mij ligt (maar dat weet ik zelf ook wel!). Ik ben bang voor God. Is Hij mijn Vader? Waarom laat Hij mij dat allemaal overkomen. Waarom heb ik straf verdiend? Mensen zeggen dat je maar moet bidden, en dat God helpt. Pff, mooipraterij! Ik merk er niets van. God, laat dan merken dat U er bent!"

Je kunt zelf in psychische moeite raken. Maar je maakt het zeker mee dat het mensen in je omgeving treft. En dan? Hoe ga je ermee om? Houd je (figuurlijk) afstand: "Ik ben geen hulpverlener; wat kan ik doen?" Je weet niet wat je ermee moet: die ander is zo somber en negatief; bang voor niets, hij hoort stemmen of ziet dingen die er niet zijn. Griezellig! En waarom is hij zo boos op God? Dat is toch ondankbaar! Welke troost heb je jezelf en anderen in psychische nood te bieden? Is er troost?

Waarom?

Waarom gebeurt dat allemaal? Het kan al een opluchting zijn om die vraag te *mogen* stellen, want dat heb je anders geleerd. Maar hoe vaak lezen we die vraag niet in de Psalmen. En nam Jezus die vraag zelf niet op de lippen aan het kruis? Als we bidden, mogen we worstelen met God, lees de Psalmen maar. Waarom gebeurt dat allemaal? Het antwoord op die vraag is niet gemakkelijk. Ik wil drie dingen noemen, onder de trefwoorden straf, hoop en vorming.

Straf

Bij zware tegenslag komt al snel de vraag op: waarom straft God mij? Ben ik niet goed genoeg? Nee, goed genoeg ben je niet. Tegelijk ben je dankzij Jezus kind van God, Hij houdt van je, en dan gaat het niet om 'goed genoeg' maar om zijn liefde!

Je kunt zeggen: alle lijden is gevolg van de zonde (Gen. 3), maar het is onbarmhartig om dat zomaar

persoonlijk toe te passen: wat jou treft heb jij verdiend! (Denk maar aan Job!). Het kan straf zijn: dat God je tot bezinning roept. Maar dan is je levensstijl ernaar! Maar vaak lijd je door de schuld van anderen, wat zij jou aandoen; trauma's bijvoorbeeld die overkomen je, daar kies je niet voor. Dat is niet jouw schuld!

Als we bidden, mogen we worstelen met God

Hoop

Het is belangrijk dat je niet met oogkleppen oploopt: kijk verder dan je eigen leventje. God werkt aan zijn plannen, en schakelt jou in, ook met je beperkingen en gebreken. Hij tilt je uit boven je eigen leventje (denk aan de

roeping van Jeremia tot profeet, en het gebed van Hanna in 1 Sam. 1). Je kunt het gevoel hebben dat God het speciaal op jou heeft gemunt. Maar jouw lijden is onderdeel van het lijden van de schepping in barensnood (Rom. 8:22). Wie het wel op jou gemunt heeft is de duivel. Hij probeert jou door moeite van God af te trekken. Niet pas als je psychisch in de knoop zit (en verwar dat niet met bezetenheid), maar ook met lichamelijke pijn (Job). En zijn lichamelijke en psychische moeite niet vaak verweven met elkaar? Je bent een eenheid, van lichaam en ziel. Het is complex: de macht van de duivel; de almacht van God, en het onrecht dat mensen elkaar aandoen. Als mens overzie je dat niet, God gelukkig wel! Dat geeft hoop: God komt tot zijn doel. Soms zie je dat doel achteraf pas (denk aan Jozef in Egypte, Gen. 50:20). God gebruikte het onrecht van mensen tegen Jezus om ons te redden (Hand. 3:18).

Job

Wat is Job een leerzaam bijbelboek!

- wat weet je in dit leven van wat zich achter de schermen afspeelt (God, de duivel)?;
- lijden door natuurrampen en door wat mensen (rovers) doen;
- vrienden die meelevens (zeven dagen zitten ze zwijgend bij Job), maar die slechte troosters zijn als ze hun mond opendoen; ze geven Job ten onrechte de schuld van zijn lijden;
- God legt geen verantwoording af van zijn daden, maar toont zijn majesteit aan Job;
- Job roept God ter verantwoording, maar herroept dat;
- Job groeit door de moeite in geloof

Vorming

Ellende in je leven kun je zien als iets wat je zo gauw mogelijk achter je moet laten en vergeten - alsof dat zou kunnen! Ellende, en de omgang met ellende vormt je. Je komt er anders uit dan dat je erin gaat. Vergelijk het met een vulkaanuitbarsting; dat is een ramp, voor de mensen en de hele omgeving. Tegelijk geeft de lava vruchtbaarheid, waardoor de natuur opbloeit als nooit tevoren. Dat zie je niet tijdens de ramp, maar wel later. Zo kun je de uitspraak van Paulus lezen, dat God alles doet meewerken ten goede (Rom. 8:28). Gebruik dat voor de ander-in-nood niet als een gemakkelijk troostwoord, maar het is wel zo.

Meeleven

Omgaan met de naaste in psychische nood vraagt naastenliefde. Dat betekent *nederigheid*: voel je niet beter dan de ander, psychische moeite confronteert je met je eigen kwetsbaarheid en tekort. Wees eerlijk en veroordeel de ander niet, ook al doet hij in jouw ogen raar (hoe normaal ben jezelf?).

God werkt aan zijn plannen, en schakelt jou in, ook met je beperkingen en gebreken

Het betekent compassie, zoals Jezus met ontferming bewogen was over mensen in nood (mensen zoals wij). Het vraagt geduld en uithoudingsvermogen, het vraagt openheid om werkelijk te luisteren wat er in de ander omgaat, en om de ander te vragen hoe het werkelijk met hem gaat. Naastenliefde betekent trouw: iemand die psychisch gewond is kan grote moeite hebben met vertrouwen van mensen en God - toon hem dat jij betrouwbaar bent. Je kunt dan zelfs zeggen dat God de ander helpt: door jouw betrouwbaarheid kan Hij je naaste in nood stapje voor stapje vertrouwen leren. Dan woon je vertrouwd en veilig (Ps. 4:9).

Troost

Pas als je weet wat in de ander omgaat kun je troostwoorden spreken: vriendelijke woorden als medicijn (Spr. 16:24). Omgaan met elkaar: dat betekent nalatige mensen terechtwijzen, moedelozen hoop bieden, opkomen voor de zwakken en met iedereen geduld hebben (1 Tess. 5:14). Juist omdat je weet wat lijden is kun je troosten (2 Kor. 1:3-7). Zo troost de Heer door ons. Als we bidden om hulp is het vaak dat Hij mensen stuurt. Jij kunt zijn engel (= boodschapper) zijn!

Begrip

God vormt door lijden. Ook Jezus werd zo gevormd: "Hoewel hij zijn Zoon was, heeft hij moeten lijden, en zo heeft hij gehoorzaamheid geleerd". Zo "werd hij voor allen die hem gehoorzamen een bron van eeuwige redding" (Hebr.5:9). Als we bidden om hulp doen we dat in Jezus' naam. En dan hoeven we nooit bang te zijn voor onbegrip: Hij begrijpt wat we doormaken. Het is juist zo dat Hij "met onze zwakheden kan meevoelen, juist omdat hij, net als wij, in elk opzicht op de proef is gesteld, met dit verschil dat hij niet vervallen is tot zonde" (Hebr.4:15). Hij kan helpen: in zwakheid was Hij sterk, en nu is Hij sterk in onze zwakheid (2 Kor. 12:9).

.....

Ds. T. G. Groenveld is emeritus-predikant te Drachten

Samenvatting

Hoe ga je om met mensen in je omgeving die in psychische moeite raken? Welke troost heb je te bieden? De waarom vraag lezen we vaak in de Psalmen. Het antwoord is niet gemakkelijk. Groenveld noemt drie trefwoorden: straf, hoop en vorming. Als je bij tegenslag denkt aan straf van God, mag je ook bedenken dat je dankzij Jezus kind van God bent en Hij van je houdt. Het geeft hoop dat God gelukkig alles overziet en tot zijn doel komt. Ellende en de omgang daarmee vormt je ook. Omgaan met de naaste in psychische nood vraagt naastenliefde, ontferming en betrouwbaarheid.

Bloem in Gods tuin

A person wearing a bright yellow raincoat and a hood is standing in a field of sunflowers. They are holding a large sunflower in front of their face, completely obscuring it. The background is a vast field of sunflowers stretching towards a horizon under a soft, hazy sky. The overall mood is contemplative and serene.

Nu lig ik daar te
piekeren in mijn bed,
over wat er vandaag
allemaal is gezegd.

Denkend hoe het allemaal
verder moet gaan,
ik krijg het gevoel er
alleen voor te staan.

Mijn hoofd zit weer
vol met gedachten,
het komt weer boven
in de lange nachten.

Ben toen met mijn
Vader gaan praten,
heb mijn vragen en
zorgen bij Hem gelaten.

Nu kan ik rustig slapen
want ik mag het weten,
mijn Vader zorgt voor mij
en zal mij niet vergeten.

Rita Klapwijk

Geloof en psyche

Dr. Bert Loonstra (1956) is sinds 2012 predikant van de Christelijk Gereformeerde Kerk De Lichtwijzer in Gouda. In 2016 promoveerde hij in de geesteswetenschappen op autonomie en gemeenschap, een debat over levensbeschouwing en psychotherapie. Een handelseditie van dit proefschrift verscheen in 2018 bij uitgeverij Buijten en Schipperheijn Motief.

Is elke psychische nood altijd het gevolg van direct ingrijpen van de Satan? Welke rol speelt God bij deze moeiten? Predikant en psycholoog Bert Loonstra is terughoudend om de duivel verantwoordelijk te houden voor alle psychische moeiten. Ook moeten we ervoor waken om God met Zijn almacht aansprakelijk te stellen voor wat ons overkomt.

In algemene zin wil doctor Bert Loonstra wel iets zeggen over de rol van satan bij psychische moeiten. “Er is hem alles aan gelegen om de schepping van God te ontregelen en kapot te maken. Dat doet satan onder meer door psychische moeiten. Maar hij weet heel goed waar onze zwakke plekken liggen. Dat kan psychisch zijn, maar ook bijvoorbeeld fysiek of een karaktereigenschap.” Wat tegenwoordig een psychiatrische stoornis genoemd wordt, werd vroeger veelal aangezien voor demonische

bezetenheid. Het is volgens de theoloog niet of-of: of bezeten of gewoon psychisch ziek. “In de tijd van de bijbel waren er nog geen psychiaters beschikbaar. Nu zijn die wel aanwezig. Dat betekent niet dat wij verder zijn dan de evangelisten: een psychische aandoening kunnen we op verschillende niveaus benaderen: op medisch niveau en op een dieper geestelijk niveau. De overlap betekent niet dat een psychische aandoening synoniem is voor bezetenheid. “Het is te kort door de bocht om dat te

concluderen. Daar komt bij dat het een beladen term is en stigmatiserend kan zijn: ‘ik ben in de macht van de duivel’.”

Gods rol

Loonstra zet de rol van God in breder perspectief. Hij heeft de wereld goed gemaakt. Lijden is in de wereld gekomen door de keuzes van de mens. Die eigen manier van leven brengt de mens echter verder van huis. God stelt de mens verantwoordelijk voor zijn daden. Dat

betekent dat wij voor de gevolgen opdraaien. Daar zijn psychische moeiten onderdeel van. “Waar is God in dat lijden? Hoe staat God hierin? Kijk naar Jezus Christus. God loopt niet met een boog om ons lijden heen, maar staat hier midden in om ons hiervan te verlossen. In de navolging van Jezus kun je nog steeds aanvechtingen hebben, zonder pasklare oplossingen paraat te hebben. We weten dat God ons belooft dat er lichtpuntjes zijn, hoe donker het ook is en ondanks dat je van die belofte niets voelt.”

Op een verantwoorde manier met je kwetsbaarheid leren omgaan

Eigen verantwoordelijkheid

“In specifieke situaties is het bedenkelijk om te zeggen dat een psychische last het gevolg is van je eigen schuld. Je schiet er niets mee op om zo iets te zeggen. Soms wijst de Bijbel wel in die richting. Denk

aan koning Saul. Hij had sombere periodes, waarbij hij David aan de muur wilde spietsen. De bijbel noemt het een boze geest, maar het heeft ook te maken met zijn ontrouw en het feit dat de geest van de Heer Saul had verlaten. Hier is dus sprake van Sauls eigen schuld. Maar in veel gevallen kun je die verbinding niet leggen. Het is volgens Loonstra contraproductief om iemand schuld aan te praten, zoals de vrienden van Job het wel probeerden. “Op zo’n manier raakt de patiënt nog dieper in de put, wel heeft de patiënt de verantwoordelijkheid

om zijn ziekte aan te pakken en genezing te zoeken. Zelfs als het over verslavingen gaat, kun je beter niet in termen van schuld spreken, wel van verantwoordelijkheid om ervan af te komen. Genezing is altijd toekomstgericht.”

Wanneer je in psychische moeiten komt en God niet ervaart, is het volgens de voorganger goed om te blijven vasthouden aan uiterlijke rituelen als Bijbellezen, bidden en naar de kerk gaan. “Houd het ritme van het Woord aan, lees korte en eenvoudige stukjes. Vaste gebruiken geven vorm en structuur aan je leven. Laat dit niet los, ook al lijkt Hij mijlenver weg, Hij kent ons beter dan wij, Hij heeft geduld met ons en houdt ons vast.” Dat is overigens wel wat anders dan “Vertrouw op God in deze moeilijke periode”. Dat is te simpel gezegd tegen iemand die in de geloofsactiviteiten zich verlaten voelt van God. Buitenstaanders zullen het goed bedoelen, maar weten niet hoe het is als je je door God

verlaten voelt. “Voor buitenstaanders bestaat de valkuil dat ze de zieke willen overtuigen dat angst of somberheid helemaal niet nodig is. Voor wie gevangen zit in de moeite werkt dat overtuigen averechts. Hoe onbegrijpelijk het is, doe zoiets dus niet.” Geen discussies dus, maar wel trouw zijn als buitenstaander. “Heb aandacht voor wie ziek is, zoek ze op en houd van hen zonder de pretentie te hebben hen te snappen en de problemen op te lossen, je kunt wel om de mensen heen staan in je trouw en aandacht.”

Genezing is altijd toekomstgericht

Omdat psychische klachten primair als kwaal of kwetsbaarheid benaderd

dienen te worden, hecht Loonstra er waarde aan om altijd hulp te zoeken bij reguliere hulpverleners. “Ook een seculiere psychiater kan je helpen, als hij zijn vak goed verstaat,” vertelt Loonstra. “Een christelijke psychiater kan in zoverre het verschil maken, dat hij/zij weet hoe het zit met vragen rond waarden en normen. Hoe zit het met het kiezen voor jezelf? Mag dat? Hoe verhoudt dat kiezen voor zich met bijvoorbeeld je huwelijk? Een seculiere psychiater kan minder uit de voeten met geloofsvragen. Een christelijke hulpverlener moet wel de grenzen van zijn of haar professionaliteit en competentie in de gaten houden: hij of zij is geen geestelijk verzorger.”

Loonstra wil seculiere hulpverleners niet afvallen: “Je kunt beter een goede seculiere psychiater hebben dan een matige christelijke hulpverlener. Wie zijn vak goed verstaat, is in staat je verder te helpen: om op een verantwoorde manier met je kwetsbaarheid te leren omgaan.”

WWWENZO - DURFTEDENKEN.ORG

ForumC is een forum over geloof, wetenschap en samenleving, voor iedereen die geïnteresseerd is in vragen rond wetenschap, cultuur en het christelijk geloof.

Kerken en christelijke organisaties staan vaak nog in een verzuilde traditie, waar bewust of onbewust wordt uitgegaan van de bekendheid en de vanzelfsprekendheid van het christelijk geloof. De vraag is dan ook wie ervoor

zorgt dat christenen toegerust worden om zichtbaar in een seculiere samenleving te functioneren.

Er is een Christen-Juristennetwerk dat als doel heeft juristen en studenten rechtsgeleerdheid de mogelijkheid te bieden tot onderling contact en raadpleging en tot bezinning op de verhouding tussen christelijk geloof, recht, ethiek, samenlevingsvraagstukken en vakbeoefening in de meest brede zin van het woord.

Freddie Mercury

Zanger Freddie Mercury was zo ongeveer de helft van zijn leven de frontman van de Britse band Queen. De popgroep was twee decennia lang een belangrijke formatie in de muziekwereld. En, net zo belangrijk, al die tijd kende het kwartet geen wisselingen: John Deacon was de bassist, Roger Taylor de drummer, Brian May de gitarist en Mercury dus de zanger.

Dat de zanger een turbulent leven heeft geleid, is een eufemisme. Geboren als Farokh Bulsara in Stone Town, Zanzibar, getogen in Panchgani, India, was hij een kind met een Brits koloniaal verleden. In tegenstelling tot zijn bandgenoten, had Bulsara een "eenvoudige" design-opleiding in de Londense wijk Feltham afgerond. May was sterrenkundige (hij promoveerde in 2007 in de astrofysica), Taylor had een opleiding tot tandarts genoten en Deacon studeerde natuurkunde en elektrotechniek aan de Hogeschool van Londen en werkte als elektricien en als techniekdocent op een middelbare school.

Mogelijk dat Mercury, zoals de artiest zich eind jaren zestig begon te noemen, zich op een extravagante manier wilde compenseren voor het feit dat hij als enige van zijn vrienden niet universitair geschoold was. Wat zich onder meer uitte in een buitensporige levenswandel. Inclusief bijbehorende feesten en seksuele contacten. De afschuwelijke ziekte AIDS heeft Mercury aan deze flamboyante leefwijze overgehouden. Je wenst je medemens zo'n einde niet toe, vanzelfsprekend. Tegelijk zijn wel terechte vragen te stellen bij een levenswandel als waar Mercury bekend om is geworden. Want hoe zit het met het lichaam als tempel van de heilige Geest? We geloven in de opstanding van ons vlees - hoe bepaalt dat geloof je gedrag met je lichaam? Tegelijk

is Mercury verantwoordelijk voor muziek, waar tal van (gospel)zangers een voorbeeld aan kunnen nemen. De achtergrondkoortjes in bijvoorbeeld Somebody To Love uit 1975 en Let Me Live uit 1995 zijn sterk beïnvloed door de gospelwereld. Het loont de moeite om deze nummers nog weer eens op te zoeken en te beluisteren.

Op het titelloze debuutalbum van Queen uit 1973 staat het door Mercury geschreven nummer Jesus. Een nummer dat geen gospel-arrangement,

Hoe bepaalt het geloof je gedrag met je lichaam?

maar een steviger karakter heeft. Dat komt door de rockuitvoering, maar evengoed door de tekst. In ruim drie en een halve minuut wordt een deel van het reddende werk van Jezus beschreven. De armen, de kreupelen, de leprozen, maar ook de drie wijzen uit het oosten, ze passeren allen de revue in dit nummer. Achttien jaar later verscheen het album

Innuendo, het laatste wapenfeit dat Mercury in zijn leven heeft meegemaakt. Eén van de nummers op dit album is All God's People; de band had toen besloten om alle credits te verdelen over de vier leden, maar het gros van dit nummer komt van Mercury en zijn kompaan Mike Moran. Met zinnen als Don't turn your back on the lesson of the Lord, All prime ministers and majesty around the world (Draai niet je rug naar de lessen van de Heer, alle koningen en regeringsleiders ter wereld) en Let us be thankful, he's so incredible (Laten we dankbaar zijn, hij is zo ongelooflijk).

Met alle vragen en opmerkingen over het leven van de zanger Freddie Mercury, kunnen we het goede behouden. Want het goede is aanwezig. Ook waar je dat niet verwacht.

Voor Christus en de kerk

Kerk en onderwijs hebben wat met elkaar. Maar tijdens de Middeleeuwen werd de noodzaak van onderwijs nog niet algemeen erkend. Waarom zouden kinderen moeten leren lezen en schrijven, in een samenleving die vooral georiënteerd was op mondelinge communicatie? Na de Reformatie in de 16e eeuw veranderde dat. Wie leerde lezen, kon zelf de Bijbel lezen en de catechismus en andere *profijtelijke boekskens*.

Het onderwijs kreeg daarom de nodige aandacht van de gereformeerde kerk. De 'kosterij', het verblijf van de koster, fungeerde vaak als schoolgebouw. Dan was de koster meteen ook schoolmeester. En voorzanger in de kerk. Het gebeurde daarom wel eens dat een - mogelijk bekwame - onderwijzer werd afgewezen, omdat hij niet goed kon zingen. Een aantal steden bezat een Latijnse school. Bedoeld als vervolgonderwijs voor een kleiner aantal leerlingen.

In de 16e en vooral 17e eeuw groeiden de steden en daardoor de handel (en omgekeerd). Daarmee ontstond meer vraag naar goed opgeleide bestuurders, juristen, wiskundigen, medici én predikanten. Want na de kerkhervorming bleek een schrijnend tekort aan goed opgeleide voorgangers. Maar voor een universitaire opleiding moest je naar het buitenland. En studie- en verblijfskosten waren hoog. Veel ouders konden die kosten niet

opbrengen. Daarom financierden steden hun eigen toekomstige kader. Betaalde bijvoorbeeld Utrecht jouw studie theologie in Genève, dan had je - moreel althans - ook de plicht om na afronding van je opleiding allereerst de kerk van Utrecht als predikant te dienen.

Leiden de eerste

In 1575 kreeg Leiden als eerste stad in de Noordelijke Nederlanden een universiteit. Aangenomen wordt dat Leiden deze academie door Willem van Oranje kreeg toegewezen als dank voor de standvastigheid van de Leidenaren tijdens het Spaanse beleg. Maar tijdens de eerste decennia van haar bestaan voldeed deze opleiding niet aan de verwachting van de kerken. Het was aanvankelijk een komen en gaan van docenten. Voeg daarbij dat Nederland een verzameling vormde van zelfstandige gewesten. *De Republiek der Verenigde Nederlanden* is daarom ook wel spottend *De Nederlanden der Verenigde Republieken* genoemd.

De Concurrentie

De Friezen besloten om zelf een universiteit te stichten. Kon dat wel, een Friese academie naast die van Leiden, het troetelkind van Willem van Oranje? Dat lag gevoelig. Maar na de moord op oom Willem in 1584 durfde neef Willem Lodewijk (stadhouder van Friesland) door te zetten en in 1585 opende de Friese academie (in Franeker) haar deuren. Net als in Leiden, was het theologisch onderwijs een primaire doelstelling bij de oprichting. Niet voor niets stond boven de toegangspoort: 'Christo et Ecclesiae' (voor Christus en de kerk).

Groningen kreeg in 1614 een eigen universiteit. Ook hier ging de behoefte aan degelijk opgeleid kader, hand in hand met gewestelijke rivaliteit. Evenals in Leiden en Franeker, werd de Groninger universiteit gehuisvest in een voormalig klooster. Kloosters waren na de kerkhervorming immers niet meer nodig en waren vaak ontruimd. De universiteit van Friesland was zelf

gefinancierd vanuit kloosterbezittingen. Ook Harderwijk en Utrecht kregen elk in de 17e eeuw een eigen predikantenopleiding. Overijssel wilde dat ook dolgraag. Maar Deventer en Zwolle gunden elkaar de eer niet. Beide steden waren zwaargewichten binnen de Staten van Overijssel. Gevolg was dat Overijssel het zonder universiteit moest stellen. Middelburg heeft slechts tijdelijk een eigen predikantenopleiding gehuisvest.

Studie en docent

Een universiteit was toen nog een (hoger)onderwijsinstelling en niet bedoeld om de wetenschap verder te brengen. Zeker voor theologen ontbrak de noodzaak of zelfs maar de wenselijkheid om te promoveren. Kennisoverdracht was de belangrijkste taak van een hoogleraar. Hij (ja, het was een man) kende nog niet de werkdruk van voldoende wetenschappelijke resultaten te moeten publiceren. De theologische faculteit moest

studenten afleveren die doordesemd waren in de dogmatiek en gehard in polemieken en doorkneed in homiletiek. Wat studenten met de opgedane kennis konden doen, leerden zij in de zogeheten disputaties. Door te argumenteren - voor of tegen schriftelijke stellingen - trinden zij zich om vaardig te kunnen debatteren over de gereformeerde leer.

Hij (ja, het was een man) kende nog niet de werkdruk van voldoende wetenschappelijke resultaten te moeten publiceren

Dat werd heel belangrijk geacht in een samenleving waarin kerkelijk veel te winnen, maar ook te verliezen was.

Om hoogleraar te worden, moest je gereformeerd zijn en een universitaire opleiding hebben doorlopen. Soms werd iemand zo uit de collegebank gehaald zonder nog maar iets te hebben gepubliceerd. Een netwerk was belangrijk, want je kon niet solliciteren. Het kon daarom helpen als je vader ook hoogleraar of predikant was (geweest). Specialisatie was niet nodig. Je diende juist breed inzetbaar te zijn. De kerken wensten mannen die zich confessioneel wilden binden aan de formulieren van eenheid. Maar de provinciale synodes kregen geen rechtstreekse invloed op de opleiding en het benoemingsbeleid. Die bevoegdheid hielden overheden stevig in eigen handen.

.....

Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

Zoals een hert verlangt

Apsis mozaïek, San Clemente

In de San Clemente, een oude kerk in Rome, is een meesterwerk van de oude christelijke kunst te zien. Het is een prachtig mozaïek in de apsis, de halfronde nis met koepelvormig gewelf achter het altaar.

Centraal in de voorstelling zien we Christus, lijdend aan het kruis. Vanuit de hemel reikt de hand van zijn Vader hem de overwinningskrans aan. Op het kruis symboliseren twaalf duiven de Geest die door de apostelen is ontvangen. Het bijzondere van dit mozaïek is dat het kruis ontspringt aan een acanthusstruik, vanouds symbool van vruchtbaarheid en eeuwig leven. De struik staat aan vier kleine stroompjes en bloeit weelderig, met aan weerskanten vijftig ranken en daarop en daartussen planten, dieren en mensen. De gouden glans van het mozaïek en de vele details herinneren aan het paradijs. Het lijden van Christus maakt het kruis dan ook tot levensboom.

Een detail vraagt nu speciaal onze aandacht: twee herten die staan te drinken bij een rivier. Dit beeld is bedoeld als een herinnering aan de woorden van psalm 42: "zoals een hert verlangt naar stromend water, zo verlangt mijn ziel naar u, o

God." Met deze woorden schreeuwt iemand zijn ellende uit. Hij heeft verschrikkelijk heimwee omdat hij ver van Jeruzalem is en niet meer samen met zijn volksgenoten God kan ontmoeten. Bovendien proberen zijn vijanden hem ervan te overtuigen dat hij ook helemaal niet op God hoeft te rekenen. In zijn ontreddeing doet hij twee dingen. Hij gaat in gesprek met zijn eigen innerlijk (zijn ziel, zijn *psyche*) én hij spreekt met God. Tegen zichzelf zegt hij dat het niet nodig is om onrustig en angstig te zijn. Hij heeft immers Gods goedheid en trouw ervaren. De herinnering daaraan in zijn binnenste moet hij koesteren en zich 'te binnen brengen'. Aan God vraagt hij om hem te beschermen tegen de vijanden en om hem terug te brengen naar de heilige plaats. Ondanks alles weet de psalmdichter zeker dat hij mag blijven hopen en dat de dorst van zijn ziel gelest zal worden. Dan zal hij God loven.

Ook de herten op het mozaïek, symbool van onze ziel, lessen hun dorst. Zij hebben de rivier bereikt. Beelden uit het begin en het einde van de bijbel vloeien hier in elkaar over: de rivier en de levensboom in het paradijs, en de rivier en de

levensboom in het nieuwe Jeruzalem, met water dat leven geeft en vruchten die genezing brengen. Als onze ziel dorst heeft, als God ver weg lijkt door allerlei omstandigheden of door vijandigheden, mogen wij ons deze beelden in herinnering brengen en ons erdoor laten bemoedigen. Het lijden van Christus verzekert ons ervan dat we hem eens bij de rivier zullen aanbidden.

.....

Ida Slump-Schoonhoven

Het tafereeltje aan de voet van het kruis wekt misschien verbazing: een derde hert, bezig een slang te verslinden. In oude boeken (*bestiaria*) wordt het hert beschreven als fanatieke vijand van de slang. Het dier zou slangen uit hun hol verdrijven door er een straal water in te spugen om ze vervolgens te verzwelgen. En zo werd het hert ook een symbool voor Christus die de oude slang vermorzelt.

